

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sairaanhoitaja (AMK)

Sukupuolen moninaisuus sairaanhoitajan työssä

Oppimateriaali sairaanhoitajaopiskelijoille

Elisa Räsänen

Opinnäytetyö, toukokuu 2022

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2022
Sairaanhoitajakoulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä
Elisa Räsänen

Nimeke
Sukupuolen moninaisuus sairaanhoitajan työssä – Oppimateriaali sairaanhoitajaopiskelijoille

Toimeksiantaja
Karelia-ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö tarkasteli sukupuolen moninaisuutta ja sen ilmenemistapoja. Sairaanhoitajaopiskelijat tarvitsevat lisää tietoa sukupuolen moninaisuudesta ja taitoja kohdata sukupuolivähemmistöjä. Sukupuolitietoisuus lisää työelämätaitoja, sekä auttaa edistämään terveyttä ja hyvinvointia.

Sukupuolen moninaisuus koostuu erilaisista sukupuolikokemuksista ja ilmaisee sen, etteivät kaikki ihmiset kuulu kaksinapaiseen, eli binääriseen sukupuolijaotteluun miehenä ja naisena. Sukupuolen moninaisuus koskettaa kaikkia ja on keino ilmaista oman sukupuoli-identiteetin kokemusta.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena ja toimeksianto tuli Karelia-ammattikorkeakoululta. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä sairaanhoitajaopiskelijoiden tietoa sukupuolen moninaisuudesta hoitotyön näkökulmasta ja edistää sairaanhoitajien osaamista työelämässä sukupuolisensitiivisyyteen kannustaen. Opinnäytetyön tarkoitus oli antaa työelämävalmiuksia sairaanhoitajaopiskelijoille. Opinnäytetyön tehtävänä oli tuottaa oppimateriaalia PowerPoint-diaesityksen muodossa sairaanhoitajaopiskelijoille.

Opinnäytetyön luotettavuutta vahvistaa opiskelijoilta kerätty palaute, jossa opiskelijat kertoivat oppineensa lisää sukupuolen moninaisuudesta ja sen käsitteistä. Työtä voi jatkokehittää hyödyntämällä sitä muiden alojen opinnoissa.

Kieli
suomi

Sivuja 36
Liitteet 4
Liitesivumäärä 14

Asiasanat
sukupuolen moninaisuus, oppimateriaali, sukupuoli-identiteetti, sukupuolisensitiivisyys

THESIS
May 2022
Degree Programme in Nursing

Tikkarinne 9
FI-80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 13 260 600

Author
Elisa Räsänen

Title
Gender Diversity in Nursing – Educational Material for Nursing Students

Commissioned by
Karelia University of Applied Sciences

Abstract

Gender diversity and its manifestations were explored in this thesis. Nursing students need more information about gender diversity and skills to encounter different gender minorities. Gender awareness increases competence needed in the field of nursing and helps to promote health and well-being.

Gender diversity consists of different gender experiences and expresses that not all people fall into the binary gender division of male and female. Gender diversity affects everyone and is a way for everyone to express their own experience of gender identity.

This practice-based thesis was commissioned by Karelia University of Applied Sciences. The purpose of this thesis was to enhance the knowledge of nursing students on gender diversity from the perspective of nursing care and to promote the competence of nurses in working life by encouraging them to be gender sensitive. The aim of this thesis was to provide nursing students with transferable skills. The objective of this thesis was to produce educational material in the form of a PowerPoint slideshow for nursing students.

The reliability of this thesis was confirmed by the feedback collected from the students, where they reported that they had learned more about gender diversity and its concepts. The thesis can be further developed by using it in the studies of other fields.

Language
Finnish

Pages 36
Appendices 4
Pages of Appendices 14

Keywords
gender variance, study material, gender identity, gender sensitivity

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus	7
2.1	Sukupuolen näkökulmat	7
2.2	Sukupuolen käsitteet	8
3	Biologinen sukupuoli	8
3.1	Syntymässä määritelty sukupuoli	8
3.2	Juridinen sukupuoli	9
4	Sosiaalinen sukupuoli	10
4.1	Sex ja gender	10
4.2	Sukupuolinormatiivisuus ja stereotypiat	11
4.3	Sukupuoli identiteetti	13
4.4	Sukupuolikokemus	14
5	Sukupuolisensitiivinen kasvatus	16
5.1	Lapsen sukupuoli	16
5.2	Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolineutraalius	16
6	Sukupuolen moninaisuus sairaanhoitajan näkökulmasta	18
6.1	Sukupuolen merkitys sairaanhoitajan työssä	18
6.2	Tasa-arvo	20
7	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tehtävä	21
8	Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät	21
8.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	21
8.2	Toimeksiantaja ja kohderyhmä	22
8.3	Oppimateriaalin suunnittelu	22
8.4	Oppimateriaalin toteutus	24
8.5	Oppimateriaalin arviointi	25
9	Pohdinta	26
9.1	Tuotoksen tarkastelu	26
9.2	Luotettavuus ja eettisyys	27
9.3	Ammatillinen kasvu	29
9.4	Työn hyödynnettävyys ja jatkokehittäminen	31
	Lähteet	33

Liitteet

Liite 1	Termistö-lista
Liite 2	Saatekirje
Liite 3	Webropol-kyselylomake
Liite 4	Oppimateriaali

1 Johdanto

Sukupuolen moninaisuus kuvaa sukupuolen ilmenemistapoja. Sukupuolta tarkastellaan biologisten lähtökohtien kannalta fyysisenä tilana, mutta myös sisäisen sukupuoli-identiteetin ja sen ilmaisemisen näkökulmasta. (Partanen 2018, 10.) Sukupuolen moninaisuus koostuu sukupuolen kokemuksesta, joka ohjaa yksilöä ilmaisemaan sukupuoltaan toiminnallaan ja käyttäytymisellään. (Santalahti 2018). Sukupuolen moninaisuuteen kuuluvat sukupuolienemmistöt, sekä sukupuolivähemmistöt. (Partanen 2018). Sukupuolienemmistöön tai -vähemmistöön kuulumisen kokemus vaikuttaa ihmisen identiteetin ja minäkuvan kokemukseen (Santalahti 2018).

Uskomukset sukupuolen kaksinapaisuudesta miehenä ja naisena ovat vanhoja sukupuolittuneita ajatusmalleja, jotka perustuvat siihen, että suurin osa väestöstä ilmaisee sukupuoltaan synnynnäisen sukupuolensa mukaan (Santalahti 2018). Tämä on haitallinen ilmiö myös terveydenhuollon parissa, joka johtuu sosiaali- ja terveydenhuollon riittämättömästä tiedosta sukupuolen moninaisuutta kohtaan (Paunila & Räsänen 2016).

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sairaanhoitajaopiskelijoiden tietoa sukupuolen moninaisuudesta hoitotyön näkökulmasta ja edistää sairaanhoitajien osaamista työelämässä sukupuolisensitiivisyyteen kannustaen. Opinnäytetyön tarkoitus on antaa työelämävalmiuksia sairaanhoitajaopiskelijoille. Opinnäytetyön tehtävänä on tuottaa oppimateriaalia PowerPoint-diaesityksen muodossa sairaanhoitajaopiskelijoille.

Vaikka terminologia ja sukupuolen moninaisuus aiheina ovat laajat, on opinnäytetyössä pyritty rajaamaan termistön käyttöä selkeisiin ja ymmärrettäviin asiansanoihin. Tämä auttaa ymmärtämään aihetta selkeämmin ja helpottaa luettavuutta. Tekstissä käytetyt termit ovat aina selitetty asiayhteyteen liittyen ja käsitteiden hallintaa on helpotettu käyttämällä termistölistaa, joka on liitteenä opinnäytetyössä.

2 Sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus

2.1 Sukupuolen näkökulmat

Sukupuoli muodostuu ihmisen sisäisistä, sosiaalisista ja kulttuurillisista tekijöistä. Sukupuolen kuvitellaan usein jakautuvan kaksinapaiseen, binääriseen sukupuoleen, eli mieheen ja naiseen. Tämä oletus on kuitenkin vanhanaikainen, sillä sukupuoli käsitteenä kattaa suuremman skaalan, jota kuvataan sanalla sukupuolen moninaisuus. (Connel, R 2009.) Sukupuoli on ulottuvuus, johon yksilö sijoittuu sukupuoli identiteettinsä kanssa (Tieteen termipankki 2022). Identiteetillä tarkoitetaan yksilön käsitystä itsestä, joka rakentuu persoonallisista ominaisuuksista, sekä vuorovaikutuksesta muiden ihmisten kanssa (Terveyskirjasto 2022). Sukupuoli-identiteetin käsitys voi olla esimerkiksi nainen, mies, muunsukupuolinen tai sukupuoleton (Tieteen termipankki 2022). Sukupuoli-identiteetti koostuu ihmisen kokemuksesta omaa sukupuolta kohtaan. Kokemuksen pohjalta sukupuolta ilmaistaan ulkoiselle maailmalle esimerkiksi nimen, käytöksen ja vaatteiden avulla. (World Health Organization 2022.) Identiteetin tavoin myös sukupuoli-identiteetti voi vaihdella elämän aikana (Terveyskirjasto 2022).

Tutkimukset osoittavat, että sukupuoli määrittää myös tunteiden ilmaisua. Tunteet ohjaavat ihmisen ilmeitä, eleitä, sekä toiminta- ja puhetapoja. (Ylitapio-Mäntylä, Uitto 2018.) Nämä ulospäin näkyvät asiat voivat antaa muille ihmisille aavistuksen henkilön kokemasta sukupuolesta, mutta ne eivät aina kohtaa täysin todellisuutta ja voivat aiheuttaa haitallisia stereotyyppioita (World Health Organization 2022). Esimerkiksi kulttuurin muodostama stereotyyppinen binäärinen ajattelu naisten tunteellisuudesta ja miesten loogisuudesta on haitallista. Tunteitaan näyttävää miestä voidaan pitää vähemmän miehisenä, joka voi olla haitallista identiteettikokemukselle ja muodostua taakaksi mielenterveydelle. (Ylitapio-Mäntylä & Uitto 2018.) Nämä naiseuteen ja mieheyteen liittyvät ajatukset sukupuolesta ovat yhteiskunnassa vallitsevia sukupuolinormeja, jotka ovat sosiaalisesti rakentuneita oletuksia sukupuolesta (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022).

2.2 Sukupuolen käsitteet

Koska sukupuolta käsitteenä käytetään eri asiayhteyksissä, on tärkeää selkeyttää, puhutaanko syntymässä määritetystä biologisesta sukupuolesta vai yksilön sisäisestä kokemuksesta, eli sosiaalisesta sukupuolesta (Suomen Lääkäriliitto 2021). Englannin kielessä käytetäänkin sukupuolelle termejä sex ja gender, jotka tarkoittavat biologista sukupuolta ja sosiaalista sukupuolta (Tieteen termipankki 2022). Nämä käsitteet on eroteltu toisistaan myös tässä opinnäytetyössä, sillä se on välttämätöntä ymmärrettäessä sukupuolen rakentumista ja sukupuolen moninaisuutta. Sukupuolen moninaisuus koskettaa kaikkia ihmisiä, sillä jokaisella on sisäinen kokemus omasta sukupuolesta tai sukupuolettomuudesta.

Vaikka sukupuolen moninaisuus ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus voivat liittyä toisiinsa, ne tulee silti erottaa toisistaan. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021.) Jokaisella on oikeus määrittellä tai olla määrittelemättä omaa seksuaalisuuttaan ja sukupuoli-identiteettiään, sillä jokaisen sukupuolikokemus on yksilöllinen (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2022).

3 Biologinen sukupuoli

3.1 Syntymässä määritelty sukupuoli

Biologisesta sukupuolesta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä anatomisia, hormonaalisia ja kromosomaalisia eroja. Biologian mukaan sukupuoli määräytyy kromosomien perusteella. X- ja Y-kromosomit kehittävät siittiön naiseksi tai mieheksi. (Tiitinen, A 2020.) Koska biologisen sukupuolen määritelmä on epämääräinen, tässä opinnäytetyössä biologisesta sukupuolesta puhuttaessa tarkoitetaan lisääntymisbiologista sukupuolta ja syntymässä määriteltyä sukupuolta. Yleensä biologisesta sukupuolesta puhutaankin biologian tieteenalan kannalta, kun halutaan käsitellä lisääntymistä ja evoluutiota (Komonen, A 2020). Muulloin

sukupuolesta keskustellessa “biologisen sukupuolen” termin käyttö voi olla loukkaavaa. Usein sillä viitataan “alkuperäiseen sukupuoleen”, joka voi olla arkaluontoinen aihe ja loukata henkilön yksityisyyttä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022). Tämän vuoksi biologisen sukupuolen termiä tulisi käyttää vain puhuttaessa sukupuolesta biologian ja lääketieteen kannalta (Komonen, A 2020).

Biologisella sukupuolella on suuri merkitys muun muassa lääketieteessä, sillä miehen ja naisen sairauksien hoito eroaa toisistaan. Tämän vuoksi syntymässä tulee määrittää henkilön biologinen sukupuoli, jotta lapsen kehitystä voidaan seurata. (Suomen Lääkäriliitto 2021.) Joskus lapsen sukupuoli on syntymän hetkellä vaikea tunnistaa tyyppillisten sukupuolten tunnusmerkeistä. Intersukupuolisilla ihmisillä on kehossa joukko erilaisia variaatioita. Tällöin kromosomeissa, sukuelimissä tai hormonitoiminnassa on poikkeavuuksia, joiden perusteella lääkärit määrittelevät intersukupuolisuuden. (Seta ry 2019.)

Toisin kuin trans- tai muunsukupuolisuudessa, joissa kyse on identiteetistä, on intersukupuolisuudessa lääketieteen näkökulmasta kyse biologisista eroista. Intersukupuolisuus voi kuitenkin olla identiteetti. Myös intersukupuolisen sukupuoli-identiteetti voi olla tyttö, poika tai jokin muu. Intersukupuolisilla henkilöillä on määritelty syntymän hetkellä toinen juridista sukupuolista. Vain osa intersukupuolisista henkilöistä tunnistetaan pian syntymän jälkeen. Intersukupuolisuus voi olla tunnistettavissa vasta myöhemmin murrosiässä. (Seta ry 2019.) On arvioitu, että 1,7 % ihmisistä on intersukupuolisia (Amnesty 2018).

3.2 Juridinen sukupuoli

Juridinen sukupuoli määritellään syntymän yhteydessä sukuelinten tai kromosomitestien avulla (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022). Suomessa juridiset sukupuolet ovat mies ja nainen (Trasek ry 2022). Juridinen sukupuoli määritellään, jotta sitä voidaan käyttää vahvistajana henkilötietojen tarkastamisessa, mutta se ei aina vastaa oikeaa sukupuolta. Esimerkiksi tunnistautuessa henkilökortilla, jossa lukee väärä sukupuoli aiheuttaa ristiriitaisia tilanteita. Juridista sukupuolta voi vaihtaa, mutta se vaatii äärimmäisiä toimenpiteitä ja voi edetä

hitaasti. (Seta ry 2021.) Sukupuolen vahvistaminen vastakkaiseen sukupuoleen tapahtuu Digi- ja väestötietoviraston päätöksellä, sillä sukupuolen vaihtuessa myös henkilötunnus muuttuu (Digi- ja väestötietovirasto 2022).

Suomessa juridista sukupuolta määrittelee translaki. (Laki transseksuaalin sukupuoleen vahvistamisesta 563/2002.) Suomen translaissa on päätetty, että juridisen sukupuolen vaihtamiseksi henkilön tulee olla täysi-ikäinen, Suomen kansalainen tai Suomessa asuva. Kriteereihin kuuluu myös, ettei juridista sukupuolta vaihtava henkilö saa olla rekisteröidyssä parisuhteessa ja pystyy todistamaan olevansa lisääntymiskyvytön. (Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 563/2002,1 §). Suomi on ainoa pohjoismaa, joka vaatii sterilisaatiota (Seta ry 2022). Suomi on saanut kansainvälisiä huomautuksia translain epäoikeudenmukaisuudesta ja ihmisoikeuksien rikkomisesta (Nousiainen, S 2022). Vuoden 2019 hallitusohjelma on ottanut huomioon sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien puutteen ja eriarvoisen aseman (Valtioneuvosto 2022). Translain kokonaisuudistus on eduskuntakäsittelyssä vuoden 2022 aikana. Setan tavoitteena on olla mukana translain uudistuksessa ja se pyrkii vaikuttamaan esimerkiksi juridisen sukupuolen korjaamisen alaikärajan muuttamiseen ja kolmannen juridisen sukupuolimerkinnän käyttöönottoon Suomessa. (Seta 2022.)

4 Sosiaalinen sukupuoli

4.1 Sex ja gender

Biologinen sukupuoli vaikuttaa sosiaaliseen sukupuoleen, mutta ne ovat kaksi eri näkökulmaa sukupuolen moninaisuutta tarkastellessa (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022). Sosiaalinen sukupuoli on sosiaalisesti rakentunut kokemus sukupuolesta, johon vaikuttavat ympäristön ja kulttuurin luomat sosiaaliset merkitykset. Näitä ovat sukupuolen ilmaisu, sukupuoli-identiteetti, sukupuolinormit ja käyttäytymismallit, sekä sukupuoliroolit, eli miehenä tai naisena olemisen käsitteet. (World Health Organization 2022.) Englanninkielinen sana "sex" eli biologinen sukupuoli erotetaan jo nykypäivän puhekieleenkin rakentuneesta

sanasta “gender” eli sosiaalisesti rakentunut sukupuoli. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli kuvaavat eri käsitystä sukupuolesta, mutta niitä ei kuitenkaan tulisi asettaa vastakkain. (Tieteen termipankki 2022.) Vaikka biologinen ja sosiaalinen sukupuoli tarkoittavat eri asiaa, sosiaalisesti rakentunut sukupuoli on riippuvainen myös biologisesta sukupuolesta (Komonen, A 2020).

4.2 Sukupuolinormatiivisuus ja stereotypiat

Yhteiskunnassa on yleensä vanhanaikainen käsitys siitä, kuinka tiettyyn sukupuoleen kuuluvan henkilön tulisi käyttäytyä. Näitä malleja kutsutaan sukupuolinormeiksi tai sukupuolirooleiksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä sukupuolinormi, sukupuoliroolin sijaan. Sukupuolirooli antaa terminä vaikutelman roolista, jota voi helposti vaihtaa tai valikoida. Sukupuolinormatiivisuudessa ajatellaan olevan kaksi vastakkaista sukupuolta, jotka ovat vastakohtaiset. Naisen oletetaan käyttäytyvään feminiinisesti, eli naisellisesti ja miehen maskuliinisesti, eli miehekkäästi. Ajatusmallin mukaan sukupuolta pidetään myös muuttumattomana ja ulkoisesti pääteltävänä. (Mielenterveystalo 2022.)

Toisen asteen opiskelijoille suunnatussa kyselyssä selvisi, että perinteisissä sukupuolinormeissa häiritsee ajattelutapa siitä, ettei mies näytä tunteitaan ja nainen ei voi olla samaan aikaan seksikäs, sekä pätevä. Sukupuolinormeihin kuuluu myös oletukset siitä, että mies käy armeijan, eikä mies laittaudu. Oletuksiin kuuluu myös, että nainen ei osaa tehdä töitä, nainen ei halua seksiä, naisen pitää sheivata ja laittautua. Nainen on hoivaava ja haluaa lapsia, nainen ei ole äänekkäs tai kunnianhimoinen. (Niinistö, Kangasvieri & Björksten 2020). Nämä sukupuolitettut normit kuvaavat sitä käsitystä, kuinka on vain naisia ja miehiä, joiden tulee käyttäytyvä sukupuoltansa kuvaavalla tavalla (Seta 2021). Myös sukupuolivähemmistöjen keskuudessa ilmenee sukupuolinormeja. Se näkyy esimerkiksi oletuksissa, kuinka transidentiteetin omaavien tulisi ilmaista itseään ja sukupuolen kokemustaan. (Mielenterveystalo 2022.) Kyselyyn vastanneet transihmiset kokivat tulevansa arvostelleeksi eniten siten, että heidän tulisi olla

”tarpeeksi” transihmisiä tullakseen hyväksytyksi oman sukupuolikokemuksensa kanssa (Niinistö, Kangasvieri & Björksten 2020).

Sukupuolista on erilaisia oletuksia, eli stereotyyppioita. Stereotyyppiat rakentuvat yhteiskunnan ja kulttuurin luomien ajatusmallien pohjalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Kuten sukupuolinormatiivisyydessä, myös sukupuolistereotyyppi-oissa yleensä kuvitellaan sukupuolen jakautuvan kaksijakoiseen, binääriseen sukupuolinormiin. Nämä stereotyyppiat ovat yleensä ennakkokäsityksiä, eli ennalta saatuja negatiivisia mielipiteitä sukupuolesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Stereotyyppinen ajattelu sukupuolesta on haitallista, sillä vain pieni osa ihmisiä lokeroituu stereotyyppisiksi kuviteltuihin naisellisiin tai miehekkäisiin roolioletuksiin (Kihlström 2020, 325-326).

Joillekin sukupuolitetut roolimallit ja stereotyyppiset kuvaukset sukupuolesta voivat olla luonteva tapa ilmaista omaa sukupuoli-identiteettiään (Kihlström 2020, 325 – 326). Sosiaalinen sukupuoli ei siis ole täysin riippumaton biologisesta sukupuolesta (Komonen 2020). Sukupuolentutkimus kritisoi kaksijakoista sukupuolikäsitystä, sekä ajattelutapaa, jossa vain biologia selittää ihmisen toimintaa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022).

Stereotyyppioiden juurtuminen sosiaaliseen kulttuuriin altistaa tilanteille, jossa sukupuolivähemmistön edustajan sukupuoli oletetaan joksikin muuksi mitä se oikeasti on. Tämä voi aiheuttaa sosiaalista dysforiaa. Yleensä se esiintyy tilanteissa, joissa ulkopuolisten ihmisten käsitystä yksilön kokemasta sukupuolesta kyseenalaistetaan tai vähätellään. (Mielenterveystalo 2022.) Tällöin esimerkiksi transihmisiä kohtaan ollaan halventavia käyttämällä tämän vanhaa nimeä eli ”dead name” tai kutsutaan väärillä pronomineilla ”she or he”. (Gaskins & McClain 2021.) Suomen kielessä pronominit ovat sukupuolineutraaleja, sillä Suomen kieliopissa sanoilla ei ole sukua. Useissa maissa, kuten Ranskassa ja Ruotsissa on tehty aloitteita sukupuolineutraalista kielestä. Ruotsin kielen mies- ja naispuolista henkilöä kuvaavat persoonapronominien ”han” ja ”hon” lisäksi on otettu käyttöön sukupuolineutraali persoonapronomini ”hen”, jota voidaan käyttää tilanteessa, jossa sukupuoli on tuntematon. (Engelberg 2016, 18).

Trasekin mukaan transsukupuoliset kokevat usein sosiaaliset tilanteet ahdistavina, sillä heidän oma sukupuolensa ei vastaa muiden olettamaa sukupuolta ja he tulevat kohdatuksi väärän sukupuolen edustajana. (Trasek Ry 2022.) On luonnollista, että ihminen haluaa tulla muiden nähdyksi oman sukupuoli-identiteettinsä mukaisesti (Seta 2022). Kun omat sukupuolitetut piirteet koetaan vääränlaisiksi, eikä muiden ihmisten näkemä sukupuoli vastaa omaa sukupuoli-identiteettiä, on kyse sukupuoliristiriidasta eli sukupuolidysforiasta (Trasek Ry 2022).

Ihmisen identiteetti kehittyy varhain, jo 2-4 vuoden iässä, joten sukupuolidysforia voidaan diagnosoida jo lapsuusiässä. Sukpuolidysforia diagnosoidaan, kun lapsi ei omaksu omaa sukupuoltaan tai on onneton omassa kehossaan. (Bruskell-Evans, Moore 2017.) Sukpuolidysforia voi aiheuttaa psyykkisiä ongelmia. Kun kehossa olevien sukupuolipiirteiden koetaan olevan vääränlaiset ja ne aiheuttavat kärsimystä, on kyse kehoon liittyvästä sukupuoliristiriidasta. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2019.) Kehoon liittyvää sukupuoliristiriitaa kutsutaan kehodysforiaksi (Bruskell-Evans, Moore 2017). Se voi aiheuttaa ahdistusta ja hoitamattomana johtaa jopa masennukseen ja itsemurhaan (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021). Sukpuolidysforiaa voidaan hoitaa tekemällä kartoitus dysforiasta. Kehodysforiaa voidaan helpottaa kehotietoisuusharjoituksilla ja kirurgisilla operaatioilla. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2019.)

4.3 Sukupuoli identiteetti

Sosiaalisen sukupuolen kokemukseen vaikuttaa sukupuoli-identiteetti ja sen kehittyminen (Mielenterveystalo 2022). Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan ihmisen käsitystä ja sisäistä kokemusta siitä mihin sukupuoleen hän kuuluu. Sukupuoli-identiteetti on tunneperäinen kokemus, joka on aina yksilöllinen ja jopa vaihteleva. (Kihlström, M 2020, 325–326.) Sukupuoli-identiteetti ei kehity syntymässä määritellyn sukupuolen perusteella. Se on biopsykososiaalinen kokonaisuus, johon vaikuttavat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. (Mielenterveystalo 2022.) Osa ei koe tarvetta määritellä sukupuoltaan. Sukupuolen

ilmaisu taas tarkoittaa, millaisia merkkejä ihmisen sukupuolesta välittyy muille, esimerkiksi ulkonäön tai käyttäytymisen kautta. (Kihlström, M 2020, 325–326.) Sukupuolta voi ilmaista feminiinisenä, maskuliinisenä tai jonakin muuna. Feminiinisyys ja maskuliinisuus tarkoittavat piirteitä, joiden kuvitellaan olevan naisellisia tai miehisiä. (Mielenterveystalo 2022.)

Vaikka sukupuoli-identiteettiin vaikuttaa seksuaalinen suuntautuminen, tulee se erottaa sukupuolikokemuksesta. Sukupuoli-identiteetti voi tarkoittaa myös sosiaalista-identiteettiä, jota ilmaistaan muille ihmisille. (Partanen 2018, 11.) Sukupuoli-identiteetti on yksilön itsemäärittelemä minäkuva, mutta sukupuoli-identiteetit ovat myös ICD-10-luokituksessa diagnooseja, kuten transsukupuolinen ja intersukupuolinen (Partanen 2018, 10). Ennen sukupuoli-identiteettien eri variaatioita pidettiin sukupuoli-identiteetin häiriönä, mutta vuonna 2015 DSM-5-tautiluokituksessa se muotoiltiin sukupuolidysforiaksi (Jansson 2018). Sukupuoli-identiteettitutkimukset pyrkivät haravoimaan erotusdiagnostiikan avulla pois mielenterveyden häiriöt, jotka voisivat vaikuttaa identiteettikokemukseen. (Kaltiala-Heino, Mattila, Kärnä & Joutsenniemi 2015).

4.4 Sukupuolikokemus

Sukupuoli ilmiönä ei ole yksinkertainen käsite, sillä sen kirjoon kuuluu erilaisia sukupuolikokemuksia. Sukupuolen kokemus voidaan jakaa eri termeihin. Cissukupuolinen henkilö kokee syntymässä määritellyn, eli mies- tai naissukupuolen vastaavan tämän sukupuoli-identiteettiään. Enemmistö ihmisistä kokee olevansa cissukupuolisia. Sukupuolivähemmistöihin kuuluu useampia eri sukupuolen käsitteitä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2021.)

Intersukupuolisen henkilön sukupuolta ei voida määrittää fyysisten ominaisuuksien perusteella mieheksi tai naiseksi. Kromosomit, sukuelimet ja hormonit, jotka yleensä selitetään mies- tai naistyypillisiksi, eivät intersukupuolisilla ole vahvistettavissa kumpaankaan binääriseen sukupuoleen. Syntymähetkellä intersukupuoliselle kuitenkin asetetaan toinen juridisista sukupuolista. Intersukupuolisuus voi olla myös sukupuoli-identiteetti. (THL 2021).

Transsukupuolinen henkilö kokee sukupuoliristiriitaa syntymässä määritellyn sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin välillä. Transsukupuolinen voi kokea olevansa nainen, mies tai muunsukupuolinen. (Amnesty 2022.) Transnainen on syntymän hetkellä määritelty pojaksi, mutta tämän sukupuoli-identiteetti on nainen. Transmies on taas määritelty tytöksi, mutta tämän sukupuoli-identiteetti on mies. (Mielenterveystalo 2022.) Transsukupuolisuus altistaa kehoon liittyvään ahdistukseen, sillä biologiset ominaisuudet eivät aina vastaa sisäistä kokemusta sukupuolesta (Kärnä 2021.)

Muunsukupuolisuuteen kuuluu monenlaisia identiteettejä, joita voivat olla esimerkiksi sukupuolikokemuksen vaihtelu elämän aikana, sukupuolettomuus tai monisukupuolisuus. Muunsukupuolisuus toimii myös yleiskäsitteenä, kun puhutaan jostain muusta sukupuolesta, kuin miehestä tai naisesta. Muunsukupuolinen ihminen ei välttämättä koe samaistuvansa mihinkään sukupuoli-identiteettiin. Kuten transsukupuolisilla, niin myös joillain muunsukupuolisilla voi olla ristiriitaa biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä. Tällöin sukupuolen piirteitä halutaan muuttaa esimerkiksi sukupuolenkorjaus hoidoilla. (Seta 2011.)

Transvestisuus on keino ilmaista sukupuolta. Transvestiitti henkilö ilmentää itseään pukeutumalla tai laittautumalla eri sukupuoliin. (Seta 2011.) Usein transvestiitit kokevat oman syntymässä määritellyn sukupuolen vastaavan sukupuoli-identiteettiään, mutta pystyvät samaistumaan sisäisesti naisen ja miehen sukupuoliin (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2022).

Sateenkaariperheitä ovat perheet, joissa vanhempi tai vanhemmat kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön (Seta 2022). Jokainen perhe saa itse määritellä kuuluuko perhe sateenkaariperheisiin. Sateenkaariperhemuotoja on erilaisia, kuten miesparin ja naisparin ydinperheet tai polyamoriset perheet, jossa perheen aikuiset elävät polyamorisessa suhteessa. Yhden vanhemman perhe ja perhe ilman lapsia voi olla myös sateenkaariperhe. (Sateenkaariperheet Ry.

5 Sukupuolisensitiivinen kasvatus

5.1 Lapsen sukupuoli

Lapsi ei osaa ilmaista itse määrittelemäänsä sukupuolta. Lapset joutuvat käsittelemään liian usein sukupuoleen liittyviä kysymyksiä ja hämmennystä yksin. Lapsi ilmaisee sukupuoltaan luontaisesti ja omaa minäkuvaa rakennetaan jo varhaislapsuudesta asti. (Sukupuolen osaamiskeskus 2022.) Identiteettikehityksen aikana tapahtuu identiteettikokeiluja, joista osa kestää vain vähän aikaa. Identiteettikokeilut voivat nostaa esiin toiseen sukupuoleen samaistumisen eli identifioitumisen. Noin neljällä viidestä lapsesta identifioituminen toiseen sukupuoleen katoaa murrosiän alkaessa. (Kaltiala-Heino, Työläjäarvi, Suomalainen 2018.)

Jo 2-6-vuotiaana transsukupuolinen lapsi eli translapsi voi samaistua toiseen sukupuoleen kuin omaansa. Jos identifioituminen vahvistuu lapsen pubertiteetin alkaessa, voivat ei toivotut sukupuoliominaisuudet luoda kehoristiriitaa, eli kehodysforiaa. Se voi aiheuttaa sukupuoliyahdistusta ja tästä johtuen psykiatrisia häiriöitä. Tätä voidaan ennaltaehkäistä antamalla oikeanlaista apua oikeaan aikaan. Lapsien sukupuolen fyysisten ominaisuuksien muuntaminen tapahtuu hormonaalisilla muuntohoidoilla hidastaen puberteettia. Täysi-ikäisenä kirurgiset hoidot ovat mahdollisia. (Kaltiala-Heino, Työläjäarvi, Suomalainen 2018.) Transnuoresta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä nuorta, joka edustaa jotakin muuta, kuin cissukupuolta. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn mukaan neljä sadasta nuoresta kokee olevansa sukupuoleltaan jotakin muuta, kuin poika tai tyttö. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos.)

5.2 Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolineutraalius

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa tietoisuutta sukupuoleen liittyvistä stereotyyppisistä ja sukupuolen moninaisuudesta. Sukupuoliin kohdistuvien puhetaiposten ja sosiaalisten oletuksien kriittinen tarkastelu, sekä muiden ihmisten kohtaaminen ja heidän näkemisensä sukupuoleen perustumatta, on osa sukupuolisensitiivisyyttä. Sukupuolisensitiivisyydessä yksilöä kannustetaan ilmaisemaan sukupuoltaan kaikessa potentiaalissaan ja olemaan rajoittamatta tavoitteitaan sukupuolesta riippumatta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Sukupuolisensitiivinen kasvatusta on tasa-arvoista ja yhdenvertaista kasvatusta, jossa tytöille, pojille ja muuhun sukupuoleen määritteleville lapsille annetaan mahdollisuus toteuttaa itseään omalla tavalla, sukupuolesta huolimatta. (Mielenterveystalo 2022.) Se kannustaa tasa-arvoon sukupuolten välillä ja rikkoo haitallisia sukupuolistereotyyppioita (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022). Sukupuoli neutraalius eroaa sukupuolisensitiivisyydestä (Tytöjen talo 2022). Sukupuolineutraalius tarkoittaa sukupuolen merkityksettömyyttä, kun jokin on kaikille sukupuolille soveltuva (Mielenterveystalo 2022).

Sukupuolisensitiivinen kasvatusta on lapsen kasvattamista sukupuolen oletuksista välittämättä. Lapsen sukupuolisensitiivinen kasvatusta on tärkeää, sillä lasta ei tarvitse ohjata toimimaan tietyillä tavoilla sukupuolta ilmaistakseen. Kun lapsi saa sukupuolisensitiivistä kasvatusta, tämä voi toteuttaa itseään sisäisen sukupuolikokemuksen perusteella. Jos lapsen kasvatuksessa ei ole sukupuolisensitiivisyyttä, voi lapselle aiheutua hankaluuksia ilmaista omaa sukupuolta. Sukupuolinormeja tulisi murtaa, eikä ohjata lasta väärin käsityksiin siitä, millaista on olla poika, tyttö, mies tai nainen. Lapsen sukupuolta ei tulisi olettaa biologisten lähtökohtien perusteella, vaan kohdata lapsi yksilönä. (Seta 2019.)

Ruotsalaisessa tutkimuksessa ilmeni, että noin 80 prosenttia lapsista saa negatiivista huomiota sukupuolestaan. Poikia kutsutaan enemmän omalla nimellään, mutta tyttölapsia tytötellään. Ennakko-oletukset poikien reippaudesta ja tyttöjen tunnollisuudesta ovat kapeakatseisia ajatuksia, joita tulisi murtaa. Tytöttelyä ja pojittelua tulisi välttää, sillä sukupuolen esiin nostaminen on useissa tilanteissa tarpeetonta. (Hankonen, R 2015.)

6 Sukupuolen moninaisuus sairaanhoitajan näkökulmasta

6.1 Sukupuolen merkitys sairaanhoitajan työssä

Sairaanhoitaja laillistettu ammattihenkilö, joka on saanut sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta oikeuden harjoittaa sairaanhoitajan ammattia (Valvira 2020). Sairaanhoitajana työskennellessä erilaisten ihmisten kanssa, tulee olla sukupuolitietoinen, jotta osataan kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Sukupuolitietoisuus on sukupuolistereotyyppioiden tunnistamista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.) Sukupuolitietoisuutta on myös huomion kiinnittäminen puhetapoihin ja toimintaan, jossa ilmenee sukupuolen moninaisuuden hyväksyminen ja tunnistaminen (Opetushallitus 2022). Sukupuolitietoisuus on avainasemassa, jotta voidaan antaa tarvittavaa tukea ja apua (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022).

Sosiaalisesta näkökulmasta sairaanhoitajan olisi hyvä huomata varomerkit, jotka voivat viestiä sukupuolidysforiasta. Sukupuolidysforia johtuu yhteiskunnallisista asenteista, joilla on negatiivinen vaikutus elämänlaatuun ja toimintakykyyn. Sosiaalinen kuormitus kasvaa kiusaamisesta ja mitätöidyksi tulemisesta, joka aiheuttaa vähemmistöstressiä. Vähemmistöstressi voi johtaa sekä psyykkiseen, että fyysiseen oireiluun. Fyysisiä oireita, joille ei löydy somaattisia syitä, kutsutaan psykosomaattisiksi oireiksi. Psykosomaattisia oireita ilmenee psyykeen kuormittuessa. Yleisiä psykosomaattisia oireita ovat palan tunne kurkussa, huimaus, päänsärky, kipuilu, vatsavaivat, pahoinvointi, unihäiriöt ja väsymys. Nämä oireet voivat viestiä psyykkisestä ongelmasta. Psyykkisiä tekijöitä voivat olla ahdistuneisuus, masennus, itsetuhoisuus, jotka voivat pahimmillaan johtaa itsemurhaan. Nämä johtuvat yleensä koetusta sukupuolidysforiasta. Sukupuoli-identiteetin ja transsukupuolisuuden diagnosointi on tärkeää, kun selvitetään sukupuolidysforiaa ja hoitojen tarvetta. Transsukupuolisuuden diagnosointi on yleistynyt erotusdiagnoosin kehittymisen ansiosta. Ennen kehodysforian kuviteltiin olevan mielenterveyden häiriö, jota hoidetaan vain psykiatrisesti, ilman kirurgisia sukupuolen korjaushoitoja (Kaltiala-Heino, Kärnä, Mattila, & Joutsenniemi 2015, 131.)

Koska eri sukupuolien sairauksia hoidetaan eri tavoilla, on sukupuolella merkitystä hoitotyön ja lääketieteen kannalta. Useissa terveydenhuollon tilanteissa sukupuoli ei ole merkitystä, mutta on myös tilanteita, joissa sukupuolella on tärkeä asema hoidon kannalta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi gynekologin tai urologin vastaanotot. (Suomen Lääkäriliitto 2021.)

Does sex really matter? -dokumentti kertoo, kuinka hoitotyönkin näkökulmasta on tärkeää olla tietoinen potilaan sukupuolesta. Miehet sairastuvat naisia enemmän Parkinsonin tautiin, sekä sairastavat enemmän diabetesta, sekä saavat naisia todennäköisemmin sydänkohtauksia. Covid pandemiasta naiset selvisivät vähemmällä. Lääkkeet vaikuttavat naisiin eri tavalla, kuin miehiin biologian vuoksi. Autismin diagnosointi tyttölapsilla on paljon niukempaa kuin pojilla. Tämä johtuu siitä, että tytöt tippuvat pois autismin seuloista, sillä ne on tehty miessukupuolen perusteella. Naisten syrjintä lääketieteessä huomataan myös verratessa sydänkohtauksista selviäviä naisia ja miehiä. Sydänkohtauksen ilmenevät eri tavalla miehellä ja naisella. Naisten oireet ovat usein erilaiset, joka johtaa siihen, etteivät naiset saa yhtä todennäköisemmin hoitoa kuin miehet. (Cornish 2022.)

WHO:n mukaan ihmisten kokemukset terveydenhuollon saatavuudesta vaihtelee sukupuolen mukaan. Tyttöjen ja naisten kohtaama sukupuolten eriarvoisuus tuo haasteita päästä terveydenhuollon pariin syrjivien asenteiden vuoksi. Naisten hoitokeinot ovat joissain maissa puutteellisia, eikä tietoa ole tarpeeksi. Tästä johtuen naisilla on suurempi riski saada esimerkiksi sukupuolitauteja ja epätoivottuja raskauksia. Sama pätee ihmisiin, joilla on erilainen sukupuoli-identiteetti. He tulevat usein syrjityiksi terveydenhuollossa, eikä tietoa hoitomuodoista ole tarpeeksi, joka johtaa terveydellisiin haittoihin. Sukupuolinormien haitallisuus terveyteen ja hyvinvointiin näkyy etenkin vahvoissa maskuliinikäsityksissä, jossa miessukupuoli altistuu todennäköisemmin käyttämään väärin päihteitä ja jättää hakematta apua terveydenhuollon kautta. Tällaiset sukupuoli oletukset aiheuttavat myös ongelmia mielenterveyden kanssa. (World Health Organization 2022).

Jos sukupuoleen liittyvistä asioista täytyy keskustella, on hyvä kysyä potilaalta mitä hänen sukupuolestaan tulisi tietää. Potilaan edun kannalta on hoitajana hyvä olla olettamatta mitään ennalta ja pysyä ennakkoluulottomana. Sukupuoli-vähemmistöjä tulee vastaan jokaisella erikoisalalla, eivätkä omat arvotaustat saa vaikuttaa potilaiden kohtaamiseen negatiivisesti. Vastaanotossa tulee kohdata jokainen omana itsenään ja muistaa, että sukupuolen moninaisuus on osa terveyttä. Sukupuolisensitiivisyyttä edistääkseen potilasta voi kutsua sukunimellä ja vastaanottotilanteessa kutsua potilaan toivomalla nimellä. Sukupuoli-neutraaleja sanoja, kuten lapsi, vanhempi, puoliso ja sisarus tulee suosia. Hoitajan tulee tiedostaa sateenkaarevuuteen liittyvät haasteet terveydelle, mutta muistaa, että sukupuoli-identiteetti voi olla myös voimavara. (Jaskari, O 2020.)

6.2 Tasa-arvo

Sukupuoli on aiheuttanut suurta sukupuolisyryntää historiassa. Sukupuoli ja seksuaalisuus ovat kuitenkin vain osa monista asioista, jotka vaikuttavat epä-tasa-arvoisuuteen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021.) Tasa-arvolain uudistuksessa naisten ja miesten välistä tasa-arvoa on vaalittava, mutta myös muunlaiseen sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä on kiellettyä (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 7§).

Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on tarkoitus edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, sekä kieltää syrjintä. Syrjintä on epäsuotuisaa kohtelua toista ihmistä kohtaan esimerkiksi sukupuolen, kulttuurin, uskonnon, kielen tai iän perusteella. Sukupuolen vuoksi eriasemaan asettelua kutsutaan sukupuolisyryntänä, joka on laissa kielletty. Sukupuolisyryntää voi esimerkiksi olla transihmisen väheksyminen työpaikalla sukupuoleen liittyvistä syistä. Syrjinnästä rangaistaan rikoslain mukaan, jolloin viranomaisilla on velvollisuus tehdä tarvittavia toimenpiteitä syrjintään puuttumiseksi. Oppilaitoksissa ja työpaikoilla tulee tarkkailla tasa-arvon toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki 1335/2014, 6§).

Tasa-arvolain uudistuksen ja opetussuunnitelman mukaan oppilaitoksien on määrä laatia vuosittain tasa-arvosuunnitelma, jossa käy ilmi koulun tasa-

arvotilanne, mahdolliset toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi, sekä arvioida edellisen tasa-arvosuunnitelman toimivuutta (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1329/2014, 5§). Työpaikoilla työnantaja ja luottamusvaltuutetulla on velvollisuus suunnitella toimenpiteet, mikäli yhdenvertaisuus ei toteudu työpaikalla. (Yhdenvertaisuuslaki 1335/2014, 7§).

7 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tehtävä

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sairaanhoitajaopiskelijoiden tietoa sukupuolen moninaisuudesta hoitotyön näkökulmasta ja edistää sairaanhoitajien osaamista työelämässä sukupuolisensitiivisyyteen kannustaen. Opinnäytetyön tarkoitus on antaa työelämävalmiuksia sairaanhoitajaopiskelijoille. Opinnäytetyön tehtävänä on tuottaa oppimateriaalia PowerPoint-diaesityksen muodossa sairaanhoitajaopiskelijoille.

8 Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät

8.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Karelia-ammattikorkeakoulun toiminnallisen opinnäytetyön kriteereihin kuuluu, että opinnäytetyö on työelämälähtöinen. Opinnäytetyö edistää sairaanhoitajaopiskelijoita työelämään valmistautumisessa ja ohjaa käytännön työssä toimimiseen. Oppitunneille suunnitellussa oppimateriaalissa on tietoa sukupuolen moninaisuudesta, erilaisista sukupuolen kokemuksista ja sukupuolisensitiivisestä toiminnasta. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on sähköinen oppimateriaali, eli produkti, jota voi soveltaa työelämään. Produktin laatimiseksi tulee hallita teoretieto, jonka pohjalta tuotos on toteutettu. Kun produkti jää vain toimeksiantajan käyttöön se tulee suunnitella toimeksiantajan toiveiden mukaan. (Vilka, Airaksinen 2003, 9, 16-18, 53.)

Toimeksiantaja antaa ohjeistusta ja rajaa aihetta, mutta myös omien tavoitteiden asettaminen on tärkeää. Annettuja toiveita ja ohjeita tulee noudattaa, mutta päätöksistä tulee keskustella yhdessä halutun lopputuloksen takaamiseksi. (Vilkkä, Airaksinen 2003.)

8.2 Toimeksiantaja ja kohderyhmä

Karelia-ammattikorkeakoulusta tuli toimeksianto toteuttaa oppimateriaali Karelia-ammattikorkeakoululle, lasta odottavan perheen hoitotyön kurssille. Opetussuunnitelman muututtua täytyi oppimateriaali hioa uuteen opetussuunnitelmaan istuvammaksi. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Karelia-ammattikorkeakoulu ja se on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Toimeksiantajan toiveesta oppimateriaali on tuotettu sähköisesti. Oppimateriaali jää toimeksiantajan käytettäväksi.

Kohderyhmänä ovat sairaanhoitajaopiskelijat, mutta työtä voi hyödyntää myös muiden sosiaali- ja terveysalojen opinnoissa. Oppimateriaali on suunniteltu opitunnilla esiteltäväksi, mutta opiskelijat voivat hyödyntää työtä myös omatoimisesti verkossa ja paperisessa muodossa. Tavoitteena oli, että kohderyhmä hyötyisi oppimateriaalista siten, että työelämään siirtyessä sukupuolen moninaisuuden merkitys olisi sisäistetty.

8.3 Oppimateriaalin suunnittelu

Opinnäytetyöohjauksessa toin esille kiinnostukseni tehdä toiminnallisen opinnäytetyön suunnaten aiheen sukupuolen tai seksuaalisuuden monimuotoisuuteen. Sukupuolen moninaisuus aiheena nousi enemmän kiinnostavaksi, joten aloin työstämään suunnitelmaa opinnäytetyön toteuttamiseksi. Kun olin suunnitellut ja esitellyt aiheen toimeksiantajalle, sain melko vapaat kädet sen toteuttamiseksi. Toimeksiantajan toiveena oli, että opinnäytetyön tuotosta voi käyttää oppimateriaalina lasta odottavan perheen hoitotyön kurssilla ja että se sisältäisi tehtäviä opiskelijoille. Sukupuolen moninaisuudesta kertovaa tietoperustaa

kerätessä alkoi myös produktin suunnittelu. Työn edetessä aihetta rajattiin toimeksiantajan kanssa siten, että se käsittelee sukupuolen eri näkökulmia ja liittäisi tietoa eri sukupuolista.

Opinnäytetyön kirjallisessa osiossa tuli nostaa esille sukupuolen moninaisuuden tärkeys ja avata sukupuolen moninaisuuden käsitteistöä helposti ymmärrettävästi. Opinnäytetyön tietopohjaa hyödyntäen tuli koota tiivis oppimateriaali (Liite 4). Oppimateriaalin pohjaksi valikoitui diaesitys PowerPoint -muodossa, sillä se on opettajille ja opiskelijoille ennestään tuttu tapa käydä uusia asioita läpi. Diaesitys on helppokäyttöinen ja selkeä käytettäväksi oppitunneilla. Diaesityksen lisäksi toimeksiantajan toiveena oli termistöä avaava tuotos, jonka voi jakaa opiskelijoille luettavaksi (Liite 3).

Oppimateriaalin otsikkoihin valikoituivat sukupuolikokemusten kuvaukset opinnäytetyön tietoperustaan pohjautuen. Hyvä oppimateriaali käsittelee otsikkojen lupaamat aihealueet. (Opetushallitus 2022.) Oppimateriaalin alussa kerrotaan sukupuolen moninaisuudesta, jonka jälkeen siirrytään tarkastelemaan sukupuolikokemusten termejä. Otsikkojen alle tuli avata otsikoissa käytetyt termit tiivistysti, mutta ymmärrettävästi.

Hyvässä oppimateriaalissa kuvien tulee olla mielenkiintoa herättäviä, jotta asia on helpompi ymmärtää. Kuvat edistävät aiheen mieleen painuvuutta ja palauttavat asioita takaisin mieleen jälkikäteen. (Vikman, S 2014, 12.) Oppimateriaalia suunnitellessa huomioin värityksen ja korostuksien merkitykset oppimisessa. Materiaalin tuli muotoutua selkeäksi, pedagogisesti toimivaksi ja helposti sisäistettäväksi hyvän ja selkeän oppimateriaalin laatukriteerien mukaisesti (Vikman, S 2014, 12). Tähän tavoitteeseen päästiin erinomaisesti.

Oppimateriaali tuli suunnitella vastaamaan Karelia Ammattikorkeakoulun strategisia valintoja (Karelia Ammattikorkeakoulu 2022). Tuotos on tuotettu työelämän tarpeita ennakoiden, digitaalisten mahdollisuuksia hyödyntäen ja tuottamalla ratkaisuja monimuotoistuvan työn haasteisiin, kuten strategiset valinnat korostavat.

8.4 Oppimateriaalin toteutus

Tietoperustaa lähdin kokoamaan kotimaisista, sekä ulkomaisista lähteistä. Tietoa oli paljon, mutta sitä tuli tarkastella kriittisesti, sillä aihe oli hyvin laaja. Lähteissä kuvattiin sukupuolen moninaisuutta hyvin erilaisista näkökulmista ja sen vaikutuksista erilaisissa ympäristöissä.

Oppimateriaali koostui dioista, joissa kerrottiin sukupuolen moninaisuudesta. Diasarjaan kuuluivat diat, joiden otsikkoina olivat sukupuolen moninaisuus, sateenkaari sateenvarjo, transsukupuolisuus, muunsukupuolisuus, transvestisuus ja sateenkaariperheet. Visuaalinen ilme oppimateriaalissa oli tyylikäs ja kirkas, sekä siisti ja asiallinen. Hyödynsin valoisuutta ja iloisia värejä, joita esiintyi otsikkolehtien kuvissa. Käytin etenkin keltaisen eri sävyjä, sillä värinä se viestittää iloa, avoimuutta ja vilpittömyyttä, joita tarvitaan ymmärtäessä sukupuolen moninaisuutta. Värikkäät kuvat pitävät kiinnostuksen yllä ja lukijan aktiivisena. Kuvat olivat leikkisiä, joka kuvaava kepeää lähestymistapaa aiheeseen, mutta eivät silti harhauta lukijaa pois aiheen tärkeydestä. Kuvat ovat itse suunnittelemani ja tekemiäni digitaalista piirtämistä hyödyntäen.

Tekstidioissa käytin tummaa pohjaa, jotta valkoinen teksti korostuisi ja näkyisi myös suurissa opetustiloissa. Teksti on helppolukuista ja tiivistettyä, jotta aiheetta olisi helpompi ymmärtää. Oppimateriaaliin sisältyy kaksi tehtävää. Pohdintatehtävässä opiskelijat pääsevät pohtimaan sukupuolen moninaisuutta sairaanhoidajan näkökulmasta. Yhdistelytehtävässä pyydetään opiskelijoita yhdistämään keskenään termi ja termiä kuvaava lause. Yhdistelytehtävä toimii kertauksena dioista.

Oppimateriaaliksi tuotettu termistölista on yksinkertaistettu taulukko siitä, mitä tarkoittavat yleisimmin käytetyt termit sukupuolen moninaisuudesta puhuttaessa. Se sisältää käsitteet sukupuolikokemuksista ja helpottaa ymmärtämään oppimateriaalissa esille tulevaa tietoa. Termistölista ja 19 diaa on suunniteltu jaettavaksi opiskelijoille omaan käyttöön.

Ohjaajalta saatujen ohjeiden ja kommenttien avulla opinnäytetyötä rajattiin selkeämmäksi ja joitakin kappaleita jätettiin pois, sekä keskityttiin tuotoksen tiivistämiseen, sillä aihe on laaja ja moniulotteinen. Tuotos eteni tämän jälkeen selkeämpään ja järjestelmällisempään muotoon.

8.5 Oppimateriaalin arviointi

Tuotoksen arvioimiseksi hyödynsin anonyymiä palautekyselyä Webropol-lomakkeen muodossa. Kysely lähetettiin saatekirjeen kanssa 13:lle Karelia-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijalle. Kysely sisälsi kahdeksan kysymystä, joista seitsemään vastattiin Likert-asteikolla ja yhteen avoimesti omin sanoin. Likert-asteikko toteutui neljäportaisena arviointina, jossa vastaajat arvioivat oppimateriaalia olemalla samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä ja eri mieltä. Kyselylomakkeita palautui 5. Vastaajat olivat sairaanhoitajaopiskelijoita, jotka lukivat opinnäytetyön produktin ja vastasivat sen jälkeen kyselyyn. (Liite 3).

Kyselystä saadun palautteen keräämisen jälkeen alkoi analysointiprosessi. Vastauksien tuloksien analysointi osoitti, että sairaanhoitajaopiskelijat kokivat yksimielisesti oppimateriaalin lisäävän tietoa sukupuolen moninaisuudesta. Kaikki vastaajat pitivät oppimateriaalia helppolukuisessa ja selkeänä. Vastaajista 80 % piti aihetta mielenkiintoisena ja hyödyllisenä työelämään siirtymisen kannalta. Kaikki vastaajat raportoivat oppineensa lisää sukupuolisensitiivisyydestä ja sukupuolivähemmistöistä. Vastauksista ilmeni, että termien hallinta osoittautui haastavimmaksi osuudeksi. Uskon, että oppimateriaalin lisäksi opiskelijoille jaettava termistölista (Liite 3) on hyvänä taustatukena ymmärtämään termejä. Webropol-kyselyyn tätä termistölistaa ei liitetty. Jälkikäteen pohtiessa, termistölista olisi ollut hyvä liittää kyselyyn, sillä se olisi voinut lisätä arvioivien opiskelijoiden tietoa termeistä ja näin ollen vaikuttaa saatuun palautteeseen. Opiskelijoiden mielestä osio sukupuolisensitiivisyydestä kuitenkin painui parhaiten mieleen. Oppimateriaalin kuvat koettiin mielenkiintoa ylläpitäviksi ja kokonaisuutta selkeäksi. Oppimateriaalin lopussa ovat tehtävät koettiin hyödylliseksi yhteenvedoksi oppimisen kannalta.

Tuotoksena oppimateriaali osoittautui toimivaksi ja tavoitteeseen päästiin, sillä kaikki opiskelijat kokivat oppineensa lisää sukupuolen moninaisuudesta. Opin­näytetyön tuloksena on onnistunut oppimateriaali, joka on hyödynnettävissä sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnoissa, sekä muissa sosiaali- ja terveysalan ympäristöissä.

9 Pohdinta

9.1 Tuotoksen tarkastelu

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä sairaanhoitajaopiskelijoiden tietoa sukupuolen moninaisuudesta hoitotyön näkökulmasta ja edistää sairaanhoitajien osaamista työelämässä sukupuolisensitiivisyyteen kannustaen. Opinnäytetyön tarkoitus on antaa työelämävalmiuksia sairaanhoitajaopiskelijoille. Opinnäytetyön tehtävänä on tuottaa oppimateriaalia PowerPoint-diaesityksen muodossa sairaanhoitajaopiskelijoille.

Toimeksiantajan kanssa toteutetun säännöllisen yhteydenpidon ja yhteistyön ansiosta opinnäytetyötä oli helppo edistää ja päästä toivottuun lopputulokseen. Palautteen saaminen toteutui selkeästi sähköpostinvälityksellä ja suorien kommenttien lisäämisellä työhön. Kommenttien pohjalta muokkasin opinnäytetyötä ja täydensin sitä. Aiheen laajuuden vuoksi esille nousi eniten aiheen rajaus. Kun selkeät raamit opinnäytetyön kokonaisuudelle oli asetettu, muodostui tietope­rustasta selkeä.

Hyvä oppimateriaali luodaan pedagogisten lähtökohtien perusteella. Pedagogiikalla tarkoitetaan sitä, että oppimateriaali tukee oppimista ja kehittää taitoja. Oppimistehtävät, jotka sisältyvät oppimateriaaliin kuuluu tehtävien olla haastavia, mutta motivoivia. (Opetushallitus 2022.) Saadun palautteen perusteella tähän tavoitteeseen päästiin, sillä tuotokseen perehtyneet arviointiin vastaajat kokivat tehtävät miellyttäväksi, sekä kokivat oppineensa uutta ja saaneet taitoja

työelämää varten. Opiskelijoiden palaute osoitti oppimateriaalin toimivaksi opetuskäyttöön.

Onnistuin hyvin tietoperustan keräämisessä monimutkaisesta aiheesta huolimatta ja pääsin tavoitteisiini olennaisten asioiden esiin nostamisessa. Avasin käsitteet selkeästi, mutta pohtiessani kehityskohteita koen, että olisin voinut selkeyttää ja yksinkertaistaa niitä oppimateriaalissa vielä enemmän. Oppimateriaali täytyi kuitenkin pitää tiiviinä, sillä toimeksiantajan mukaan kurssilla ei olisi tilaa ja aikaa käsitellä aihetta kovin laajasti. Pureduin tuotoksessani perusasioihin ja pyrin pitämään asiat tarpeeksi yksinkertaisina, jotta ne olisi helppo sisäistää nopeallakin aikataululla. Saadun palautteen perusteella sukupuoleen liittyviä käsitteitä olisi käsiteltävä laajemmin ja yksinkertaistetummin. Toisaalta termistön hallinta tarkoittaa käsitteiden toistuvaa käyttöä ja perehtymistä aiheeseen myös omalla ajalla, sillä lähiopetukseen käytettävä aika oli rajattu tiiviiksi.

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen, eli kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointikriteereitä ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. Kriteereitä voidaan käyttää toiminnallisen opinnäytetyön tarkasteluun ja arviointiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 128). Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa kriittinen tarkastelu työtä ja lähteitä kohtaan. Reflektiivinen ajattelu, looginen päättely ja argumentaatio, ovat tärkeitä elementtejä työtä tehdessä ja tarkastellessa (Vilkkä 2021a 46–48, 185–186).

Uskottavuus paranee, kun perustellaan työn merkityksellisyys ja painotetaan aiheiston keskeistä informaatiota. Tutkimuksessa kerättyä tietoa tulee tarkastella ja tuoda työssä esiin neutraalisti. (Willberg, E 2009.) Uskottavuutta lisää tutkimustulosten luotettavuus (Kylmä & Juvakka 2007, 127–128). Tässä opinnäytetyössä käytettiin näyttöön perustuvia lähteitä ja tieteellistä raportointia, joka tukee opinnäytetyön uskottavuutta.

Vahvistettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tulokset perustuvat luotettavaan aineistoon ja prosessin kuvaus on huolellisesti toteutettu (Kylmä, Vehviläinen-Julkunen & Lähdevirta 2003). Hyvä vahvistettavuus on todettavissa, kun toinen tutkija voi seurata prosessin etenemistä (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Opinnäytetyössä prosessi kuvattiin tarkasti ja kyselyn tulokset esitettiin vastanneiden antaman palautteen perusteella. Kohderyhmä oli huomioitu tuotoksessa.

Refleksiivisyys tarkoittaa tutkijan tietoisuutta omin lähtökohtiin tutkimuksen tekijänä. Tutkijan tulee arvioida omaa vaikutustaan aineistoon (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Refleksiivisyyttä voi arvioida sillä, että kokemukseni oppinäytetyön aiheen merkityksellisyydestä ohjasi minua hakemaan laajasti tietoa ja hyödyntämään aikaisemmin oppimiani asioita.

Siirrettävyys tarkoittaa sitä, kuinka opinnäytetyöstä nousevat löydökset ja tutkimuksen tulokset ovat sovellettavissa muihin tutkimuskohteisiin ja tilanteisiin (Willberg, E 2009). Jotta siirrettävyyttä voidaan arvioida, tulee tutkimuksessa kuvailla tarkasti osallistujat ja ympäristö (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Opinnäytetyö on sovellettavissa useiden ammattiryhmien käyttöön ja sitä voi jatkokehittää erilaisissa ympäristöissä.

Eettisyys tarkastelee opinnäytetyöhön liittyviä moraalisia kysymyksiä (Tieteen termipankki 2022). Opinnäytetyön arvioinnissa tutustutaan tutkimuksen eettisiin ratkaisuihin, kuten tutkimus, tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiin. Opinnäytetyössä tulee huomioida hyvä tieteellinen käytäntö, jonka toteutuessa tulokset ovat luotettavia ja uskottavia. Hyvä tieteellinen käytäntö koostuu rehellisyydestä ja luotettavista tiedonhankinta menetelmistä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Palautteen keräämiseen ei ollut välttämätöntä kerätä henkilötietoja tässä opinnäytetyössä, joten tietosuoja varmistettiin mahdollisuutena vastata anonymisti. Tuotoksessa esitetty tieto avattiin neutraalisti, kunnioittaen muiden tutkimusten tuloksia. Tuloksia tarkasteltiin kriittisesti, sekä tutkimuseettisyyden periaatteiden mukaisesti. Tekstiin merkittiin selkeästi lähdeviiteillä muiden kirjoittama teksti erottaen se tekijän omasta tekstistä.

9.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2020 osallistumalla opinnäytetyö infoon. Aiheen suunnittelu alkoi ja sukupuolen- ja seksuaalisuuden monimuotoisuus nousivat ensimmäisenä esille, sillä olin huomionnut aiheen niukkuuden omissa opinnoissani ja koin sen olevan tärkeä osa-alue terveyteen ja hyvinvointiin liittyen.

Tarkastelin aluksi hyvin kriittisesti aihevalintaani, sillä viime vuosina olin tullut hyvin tietoiseksi sukupuolen moninaisuudesta ja sen tietoisuuden levittämisestä. Koin, että aiheesta puhuttiin paljon ja ihmiset olisivat hyvin tietoisia sukupuoleen liittyvistä ongelmista ja ratkaisuista, joten aloin pohtimaan aiheeni tarpeellisuutta. Ymmärsin kuitenkin, että oma kokemukseni pohjautui pitkäaikaiseen aitoon kiinnostukseeni aihetta kohtaan ja etteivät kaikki sairaanhoitajaopiskelijat ymmärtäisi hakea aiheesta tietoa. Opiskelijoiden keskuudessa ja työelämässä kollegojen parissa on esiintynyt eritasoista ymmärrystä aihetta kohtaan, joten oivalsin ettei kaikkien tietoisuus aiheesta ole samalla tasolla.

Sairaanhoitaja koulutusta käydessäni huomasin, ettei sukupuolen kokemuksia nostettu esiin missään vaiheessa. Koin sen epätasa-arvoiseksi ja suureksi aukoksi yleissivistyksessä, sekä huolestuttavaksi puutteeksi sosiaali- ja terveysalalla. Tietoisuutta tulisi lisätä etenkin ammateissa, jossa sukupuolella on merkitystä työtehtävien toteuttamiseksi. Pysin opinnäytetyössä huomioimaan mahdollisimman monta sukupuolikokemusta, mutta aiheen laajuuden vuoksi joitakin asioita oli jätettävä pois. Koin sukupuolietoisuuden edistämisen aluksi haastavaksi, sillä useat lähteet toistivat samaa suppeaa tietoa tai olivat ristiriidassa keskenään. Onnistuin kuitenkin kokoamaan luotettavan kokonaisuuden hyödyntäen englanninkielisiä tutkimuksia, sillä Suomessa sukupuolen tutkimus ei ole verrattaessa niin kehittynyttä.

Päädyin toteuttamaan opinnäytetyön yksin, sillä halusin tehdä sen oman aikatauluni mukaan. Aluksi osallistuin pienryhmäohjauksiin, mutta opinnäytetyön toteuttaminen siinä vaiheessa ei istunut muiden opintojeni joukkoon. Vuonna

2021 osallistuin Opparitalliin, josta sai enemmän ohjausta opinnäytetyön tekemiseen yksin.

Opinnäytetyön aloittaminen oli haastavaa, mutta tietoperustaan perehtyessä mielenkiinto kasvoi ja tekstiä oli luontevampi tuottaa. Aiheen rajautuessa selkeämmäksi tiedonhaku oli helpompaa. Ohjaajien kannustus ja positiivinen palaute antoivat varmuutta jakaa keräämääni tietoa muille opiskelijoille. Koin opinnäytetyöni merkitykselliseksi sairaanhoitajaopiskelijoille, sillä olisin itse tahtonut kuulla aiheesta enemmän oppitunneilla.

Tapaamisia oli noin kahden viikon välein, jolloin työn etenemistä tarkasteltiin yhdessä ja asetettiin tavoitteita seuraaville kerroille. Tapaamisten välissä pyysin toimeksiantajaa välillä tarkastelemaan työtä ja antamaan siitä rehellistä palautetta. Toimeksiantajalta saadut kommentit ohjasivat työtä eteenpäin. Kun teorian tiedon osuus vastasi toivottua laajuutta ja oppimateriaalin sisällön kokonaisuus oli selvillä, alkoi tuotoksen toteutus.

Työn edistyessä esiin nousi moraalinen ristiriita, joka sai pohtimaan sukupuoli-kokemusten jakamista eri termeihin. Nykypäivänä käydään keskustelua siitä, ettei kaikkea tarvitse lokeroida. Kuitenkin samaan aikaan sukupuolta tutkitaan lisää ja uusia termejä eri sukupuolille tulee käytäntöön. Sukupuolen merkitykseltömyydellä, eli sukupuolineutraaliudella pyritään heikentämään sukupuolen merkitystä yhteiskunnassa. Sukupuolikäsitteiden käyttö ei kuitenkaan mielestäni ole tarpeetonta lokerointia, joten tulin siihen tulokseen, että termien käyttö olisi välttämätöntä aiheen käsittelemiseksi. Uskon, että sateenkaaritermistön hallitseminen helpottaa sukupuolesta keskustelua ja lisää ymmärrystä ihmisten keskuudessa. Sukupuolien nimeäminen helpottaa oman sukupuoli-identiteetin ilmaisua muille ihmisille ja vahvistaa minäkuvaa. Haastavaa oli myös avata biologisen sukupuolen käsitettä, sillä käsite on epäselvä, mutta todellinen. Sosiaalinen sukupuoli taas on helpommin ymmärrettävä ja modernimpi käsite käsitellessä sukupuolen kokonaisuutta.

Aihe on mielestäni tärkeä ja ajankohtainen, sillä sukupuolen moninaisuus koskettaa kaikkia ihmisiä. Seuraavat sukupolvet ovat paremmin tulevaisuudessa

tietoisia ihmisten erilaisuudesta ja osaavat kohdata heidät kunnioittavasti, kun nykypäivän tieto sukupuolesta leviää.

Opinnäytetyötä tuottaessa perehdyin aiheeseen huolella, vaikka tietämys aiheesta oli ennestään melko tuttu. Opin paljon uutta tutkiessani sukupuolen moninaisuutta ja oma ammatillinen kasvuni kehittyi, sillä teoretietoa tuli lisää ja kriittinen tarkastelu erilaisia aineistoja kohtaan lisääntyi. Hallitsin termistön luontevammin ja opin avaamaan käsitteitä selkeästi. Ammatillista kasvua tapahtui toimeksiantajan, ohjaajien ja kyselyyn vastanneiden palautteen kautta. Kun otin vastaan kehitysideoita, opin hyödyntämään saamiani kommentteja. Palautteen perusteella tein muutoksia, jonka ansiosta sain neuvoja oppimateriaalin kehittämiseksi ja opin tarkastelemaan opinnäytetyötä kriittisemmin. Myös tekstinkäsittelytaito, sekä tiedonkeruumenetelmien hallitseminen parani entisestään.

9.4 Työn hyödynnettävyys ja jatkokehittäminen

Oppimateriaali on suunnattu opetuskäyttöön sairaanhoitajaopiskelijoiden ollessa kohderyhmänä. Materiaalissa perehdytään eri sukupuoliin ja pohditaan sukupuolen moninaisuutta terveydenhuollon kannalta. Oppimateriaali on yksinkertaistettu ja se on sovellettavissa myös muille aloille. Sairaanhoitajan ja sukupuoli vähemmistön edustajan kohtaamiseen liittyvää näyttöön perustuvaa tietoa ei juurikaan löytynyt. Kuitenkin yleispäteviä ohjenuoria vähemmistöjen kohtaamiseen löytyi ja ne ovat hyödynnettävissä esimerkiksi terveydenhuollon vastaanotto tilanteissa.

Sukupuolen moninaisuus koskettaa jokaista ihmistä. Sairaanhoitajana tulee olla taitoa ja tietoa sukupuolen moninaisuudesta kohdatessaan erilaisia ihmisiä. Sairaanhoitajan työtehtävissä sukupuolen merkitys tulee ymmärtää, sillä se on keskeinen tekijä terveyden ja hoitotyön toteuttamisen kannalta.

Jatkokehittämisideana voisi olla työstä nousevan tiedon jakaminen koulun sivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Tämä lisäisi tietoisuutta sukupuolen

moninaisuudesta ja sitä olisi helppo tuoda esille esimerkiksi LGBTQIA+ Awareness -päivinä.

Lähteet

- Laki transseksuaalin sukupuoleen vahvistamisesta. 1420/2002.
Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. 1329/2014.
Yhdenvertaisuuslaki 1335/2014.
- Amnesty. 2022. Transihmisten oikeudet. <https://www.amnesty.fi/mita-amnesty-tekee/transihmisten-oikeudet/> 16.5.2022
- Amnesty. 2018. Its Intersex Awareness Day. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/10/its-intersex-awareness-day-here-are-5-myths-we-need-to-shatter/> 11.2.2022
- Bruskell-Evans, Moore. 2017. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/pkamk-ebooks/reader.action?docID=5351368&query=child+transgender>
- Connel, R. 2009. Gender (Vol. 14). Polity.)
https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=3CUwJ5MvnaIC&oi=fnd&pg=PR7&dq=what+is+gender+&ots=YsKGCn9Ke2&sig=bBQn_bLVQX2jgTLM70Ycjj9wIw&edir_esc=y#v=onepage&q=what%20is%20gender&f=false
16.5.2022
- Digi- ja väestötietovirasto. 2022. Sukupuolen vahvistaminen. <https://dvv.fi/sukupuolen-vahvistaminen>. 11.5.2022
- Duodecim Terveyskirjasto. Kärnä, T. 2021. Transsukupuolisuus. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01195> 16.5.2022
- Cornish, C. 2022. Does Sex Really Matter? Blink Films. <https://areena.yle.fi/1-50748580> 29.3.2022
- Engelberg, M. 2016. Yleispätevä Mies. Helsinki: Unigrafia. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/163013/YLEISPAT.pdf?sequence=1>
16.5.2022
- Gaskins, LC. & McClain CR. 2021. Visible name changes promote inequity for transgender researchers. PLoS Biol 19(3). <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3001104> 16.5.2022
- Hankonen, R. 2015. Älä vahvista sukupuoliroolia turhaan. Tehylehti. <https://www.tehylehti.fi/fi/tyoelama/ala-vahvista-sukupuoliroolia-turhaan> 16.5.2022
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/163013/YLEISPAT.pdf?sequence=1>
- Sukupuolen osaamiskeskus. 2019. Suositukset sukupuolidysforian hoitoon perustuvat lääketieteeseen. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/2019/08/23/suosituksat-sukupuolidysforian-hoitoon-perustuvat-laaketieteeseen/corn> 16.5.2022
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Tasa-arvo sanasto. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto> 16.5.2022
- Suomen lääkäriliitto. 2022. Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät. Lääkärietiikka. <https://www.laakariliitto.fi/laakarin-etiikka/hoidon-erityiskysymyksia/sukupuoli-identiteetin-erilaiset-ilmentymat/> 16.5.2022

- Jansson, M. 2018. Lähestymistapa sukupuoleen on muuttumassa. Potilaan lääkäri-lehti. <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/uutiset/lahestymistapa-sukupuoleen-on-muuttumassa/> 16.5.2022
- Jaskari, O. 2020. Miten kohtaan sateenkaaripotilaan vastaanotolla?. NLY. <https://www.nly.fi/miten-kohtaan-sateenkaaripotilaan-vastaanotolla/> 16.5.2022
- Kaltiala-Heino, R & Mattila, A & Kärnä, T & Joutsenneimi, K 2015;131(4):367-71 <https://www.duodecimlehti.fi/duo12092> 16.5.2022
- Kaltiala-Heino, R. Mattila, A., Kärnä, T & Joutsenniemi, K. 2015. Sukupuoli-identiteetin diagnosoiminen. Duodecim. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12092> 16.5.2022
- Kaltiala-Heino, Työläjäarvi, Suomalainen 2018. Kun sukupuoli on nuorelle ongelma. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14555> 16.5.2022
- Karelia Ammattikorkeakoulu. 2022. Strateginen perusta. <https://karelia.fi/wp-content/uploads/2016/09/karelia-strategia-2020-2030-2.pdf> 16.5.2022
- Kihlström, M. 2020. Seksuaalikasvatusta kaikille. Oikeilla nimillä. Kosmos kirjat. Helsinki.
- Komonen, A. 2020. Biologinen sukupuoli. Tieteessä tapahtuu, 38(1). <https://journal.fi/tt/article/view/89802/49063?acceptCookies=1> 16.5.2022
- Kylmä, J., Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Tutkimuksen toteutus ja arviointi. Helsinki: Edita Prima Oy. 129. 16.5.2022
- Suomen lääkäriliitto. 2021. Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät. <https://www.laakariliitto.fi/laakarin-etiikka/hoidon-erityiskysymyksia/sukupuoli-identiteetin-erilaiset-ilmentymat/> 11.5.2022
- Mielenterveystalo. 2022. Sukupuolen moninaisuus. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/tukea_sukupuoli-identiteetin_jasentamiseen/Pages/osio_1.aspx 16.5.2022
- Nousiainen, Susi. 2020. Sukupuoleen katsomatta (s. 31/198) 16.5.2022
- Opetushallitus. 2022. E-oppimateriaalin laatukriteerit. <https://www.oph.fi/fi/julkaisut/e-oppimateriaalin-laatukriteerit> 16.5.2022
- Opetushallitus. 2022. Sukupuolittietoinen opetus ja ohjaus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sukupuolittietoinen-opetus-ja-ohjaus> 16.5.2022
- Partanen. 2018. Tutkimus sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten näkemyksistä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien asiakkaiden kohtaamisesta työssään. Diakonia ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/156957/Partanen_Elina.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 16.5.2022
- Paunila & Räsänen. 2016. Sukupuolen moninaisuus nuorten terveyden edistämistyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105939/paunila_jasmiina_HELSENKI.pdf?sequence=2 16.5.2022
- Santalahti. 2018. <https://www.terveyskirjasto.fi/oos00003> 16.5.2022
- Seta 2022. Intersukupuolisuus. Sateenkaarisanasto. https://seta.fi/sateenkaari-tieto/sukupuolen-moninaisuus/intersukupuolisuus/?gclid=Cj0KCQjwI7qSBhD-ARIsACvV1X1NhAw9YWNffLv7HmTJGV2Ze7CLVsyJ7cz35Tnir3emV4Cb3FBWU3gaAswtEALw_wcB 16.5.2022

- Seta. 2011. Transvestiittien sairausleiman poisto lisää yhdenvertaisuutta. <https://seta.fi/2011/05/13/seta-ja-dreamwear-club-iloitsevat-transvestiittien-sairausleiman-poisto-lisaa-yhdenvertaisuutta/> 16.5.2022
- Seta. 2021. Juridisen sukupuolen vaikutus nuorelle. <https://seta.fi/2021/03/31/juridisen-sukupuolen-vaikutus-nuorelle/>
- Seta. 2021. Muunsukupuolisuus. Sateenkaaritieto. https://seta.fi/sateenkaari-tieto/sukupuolen-moninaisuus/muunsukupuoli-suus/?gclid=Cj0KCQjw0PWRBhDKARIsAPKHFgietR8sXDh-SFbl6SUBw7VVMEm4954Vxy4x979rFSahfE08rQ4xc8caAvfvEALw_wcB 16.5.2022
- Seta. 2022. Juridisen sukupuolen vaikutus nuorelle. <https://seta.fi/2021/03/31/juridisen-sukupuolen-vaikutus-nuorelle/> 16.5.2022
- Seta. 2022. Translaki. https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/translaki/?gclid=Cj0KCQjw_4-SBhCgARIsAAlegrUj6CXm-QMC3tW24bHmjsPMihSt7b6OvpsuC7i_AgFSE_Tmlb1gIDJoaAt-cKEALw_wcB 16.5.2022
- Seta. 2022. Translaki aamu. Seta tiedosto alue. <https://setary.sharepoint.com/Setafitiedostoalue/Forms/AllItems.aspx?id=%2FSetafitiedostoalue%2FTranslakiaamu%20medialle%2FSetan%20muis-tio%20translakiaamuun%20toimittajille%2015022022%2Epdf&parent=%2FSetafitiedostoalue%2FTranslakiaamu%20medi-alle&p=true&ga=1> 16.5.2022
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. 2019. Tuore opas varhaiskasvattajille keskittyy sukupuolen moninaisuuteen. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/2019/01/25/tuore-opas-varhaiskasvattajille-keskittyy-sukupuolen-moninaisuuteen/> 16.5.2022
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. 2022. Sukupuolen moninaisuus. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-ilmaisu/> 16.5.2022
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. 2022. Tietoa trans-ihmisten läheisille. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/tietoa-transihmisten-laheisille/vanhemmille/> 16.5.2022
- Sukupuolen osaamiskeskus. 2022. Sukupuolen moninaisuuden sanasto. Sukupuolen moninaisuus. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/> 16.5.2022
- Suomen Lääkäriliitto. 2021. Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät. <https://www.laakariliitto.fi/laakarin-etiikka/hoidon-erityiskysymyksiä/sukupuoli-identiteetin-erilaiset-ilmentymät/> 16.5.2022
- Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Sukupuolten tasa-arvo. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus> 16.5.2022
- Terveys ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Intersektionaalisuus ja sukupuoli. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/intersektionaalisuus-ja-sukupuoli> 16.5.2022
- Terveys ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Tasa-arvon tila. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila> 16.5.2022

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Sukupuolen tutkimus. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolentutkimus> 16.5.2022
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Sukupuolten tasa-arvo. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>
- Santalahti, T. 2018. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus. Terveyskirjasto. <https://www.terveyskirjasto.fi/oos00003> 16.5.2022
- Terveyskirjasto. 2020. Sukupuolen määräytyminen hedelmöityksessä. Odottavan äidin käsikirja. <https://www.terveyskirjasto.fi/odk00006/sukupuolen-maaraytyminen-hedelmoytyksessa?q=sukupuolen%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ytyminen> 16.5.2022
- Tieteen termipankki 2022. Sosiaalinen sukupuoli. Ihmistieteet. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:sosiaalinen_sukupuoli 16.5.2022
- Tieteen termipankki. 2022, Ihmistieteet. Sukupuoli. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ihmistieteet:sukupuoli>
- Transsukupuolisuus. 2021. Kehodysforia. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01195/transsukupuolisuus?q=kehodysforia> 16.5.2022
- Trasek ry. 2022 <http://trasek.fi/perustietoa/kasitteita/>
- Trasek ry. 2022. Transsukupuolisuus. <https://trasek.fi/perustietoa/transsukupuolisuus/> 16.5.2022
- Tyttöjen talo. 2022. Sukupuolisensitiivisyys <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/sukupuolisensitiivisyys> 16.5.2022
- Niinistö, M., Kangasvieri, F. & Björkstén, T. 2020. Tästä voi joku loukkaantua. <https://yle.fi/uutiset/3-11570381> 2.5.2022
- Ylitapio-Mäntylä, O & Uitto, M. 2018. Muistoja sukupuolesta ja tunteista. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/76613/38360> 16.5.2022
- Valtioneuvosto. 2022. 3.3.1.Oikeusvaltion kehittäminen. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/oikeusvaltion-kehittaminen>
- Valvira. 2020. Terveydenhuolto ammattioikeudet. https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/hakemusohjeet/suomessa_koulutut/sairaanhoitajat 16.5.2022
- Vikman, S. 2014. Potilasohjeet osana potilasohjausta. Hämeen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/82444/Vikman_Sohvi.pdf?sequence=1 16.5.2022
- Vilka, H. 2021a. Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä. PS-kustannus.
- World Health Organization. 2022. https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1 16.5.2022

TERMISTÖ LISTAUS

Cis tai cissukupuolisuus	Cissukupuolinen kokee syntymässä määritellyn sukupuolen vastaavan ilmaisemaansa sukupuolta.
Nainen ja mies	Ovat suomen ainoat kaksi juridista sukupuolta.
Intersukupuolinen	Intersukupuolista henkilöä ei voida tulkita naiseksi tai mieheksi fyysisten ominaisuuksien perusteella.
Transihminen	Yleiskäsite, johon kuuluu transvestisuus, muunsukupuolisuus ja transsukupuolisuus.
Transsukupuolinen	Transsukupuolinen henkilö ei koe syntymässä määritellyn sukupuolen vastaavan sukupuoli-identiteettiään, josta syntyy sukupuoliristiriita.
Muunsukupuolinen / non-binary	Muunsukupuolinen ei koe olevansa nainen tai mies, vaan asettuu näiden rajojen ulkopuolelle.
Sukupuoleton	Sukupuolettomalla henkilöllä ei ole sukupuoli-identiteettiä. Sukupuolettomuus voi kuitenkin olla sukupuoli-identiteetti.
Gender fluid	Sukupuolijoustavuus, eli sukupuoli-identiteetin vaihtuvuus ja liukuvuus.
Gender queer	Identiteettinä Queer voi kertoa siitä, ettei henkilö koe tarvetta määrittää sukupuoltaan tai seksuaalisuuttaan.
Transvestisuus	Transvestiitti ilmentää itseään toiseen (binääriseen) sukupuoleen eläytyen ja pukeutuen.

Saatekirje

Hei!

Olen Karelian sairaanhoitajaopiskelija ja kirjoitan opinnäytetyötä aiheesta Sukupuolen Moninaisuus Sairaanhoidajan työssä. Olen luonut oppimateriaalia Power Point -muodossa ja pyytäisin palautettasi. Vastaaminen on vapaaehtoista, mutta materiaalissa on kattavasti tietoa sukupuolen moninaisuudesta. Nämä asiat jokaisen olisi tärkeää ymmärtää ennen etenemistä työelämään. Kaikki vastaukset ovat anonyymejä, joten vastaajan henkilöllisyys ei tule ilmi.

Testaa siis tietämyksesi perehtymällä materiaaliin! Vastaaminen kestää alle viisi minuuttia.

Kiitos palautteestasi.

<https://link.webpolsurveys.com/S/3B94ACF07849B950>

Elisa Räsänen

STHNS18A

Webropol-kyselylomake

Sukupuolen Moninaisuus Oppimateriaali

1. Oppimateriaali lisäsi tietoa sukupuolen moninaisuudesta

- Samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Eri mieltä

2. Oppimateriaali oli helppolukuinen ja selkeä

- Samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Eri mieltä

3. Oppimateriaali oli mielenkiintoinen

- Samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Eri mieltä

4. Oppimateriaalista on hyötyä työelämään siirtyessä

- Samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Eri mieltä

5. Opin lisää sukupuolisensitiivisyydestä

- Samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Eri mieltä

6. Opin lisää sukupuolivähemmistöistä

- Samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Eri mieltä

7. Opin uusia termejä ja ymmärsin niiden merkityksen

- Samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Eri mieltä

8. Oppimateriaalista eniten mieleen jäi...

Lähetä

Opetusmateriaali

SUKUPUOLEN MONINAISUUS

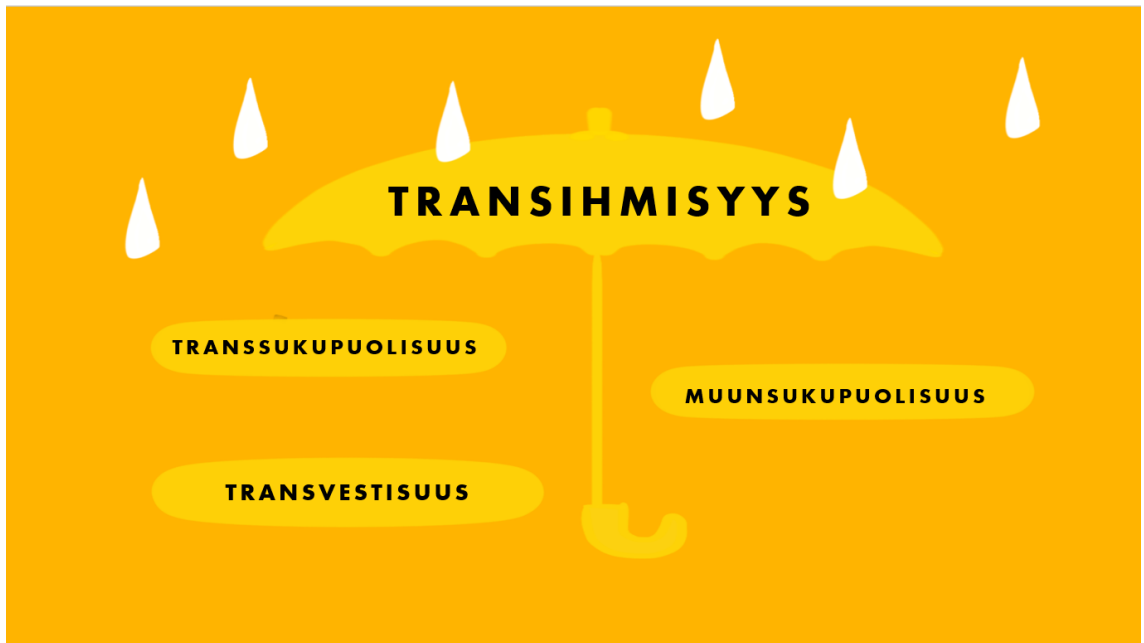
- Kuvaa sukupuolen ilmenemistapoja.
- Sukupuolesta kuvitellaan usein, että se on binäärinen, eli kaksinapainen (mies ja nainen).
- Sukupuoli on ulottuvuus, johon yksilö sijoittuu sukupuoli-identiteettinsä kanssa.
- Sukupuolen moninaisuuteen kuuluu sukupuoli enemmistöt ja sukupuoli vähemmistöt.
- Sukupuoli kokemukseen vaikuttaa sisäiset, sosiaaliset ja kulttuurilliset tekijät.
- Sukupuolella voidaan tarkoittaa biologista sukupuolta, eli syntymässä määriteltyä sukupuolta tai sosiaalista sukupuolta, eli yksilön sisäistä kokemusta sukupuolesta.

SUKUPOULISENSITIIVISYYS JA SUKUPOULINORMATIIVISUUS

- Sukupuolisensitiivisyydellä on tärkeä rooli kohdatessa erilaisia ihmisiä.
- Sukupuolisensitiivisyys on tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta jokaista sukupuolta kohtaan.
- Sukupuolisensitiivisyyttä on sukupuolinormatiivisuuden haasteiden tunnistaminen.
- Sukupuolinormit ovat sukupuolirooleja, joita yhteiskunta on muokannut.
- Sukupuolinormit ovat oletuksia siitä, kuinka sukupuolten tulisi käyttäytyä ja ilmaista itseään.
- Ihmisten monimuotoisuus on rikkaus, joten on hyvä kohdata yksilö sellaisena kuin tämä itse kokee.

SATEENKAARI SATEENVARJO

- Sateenkaari sateenvarjo kuvaa sukupuolen moninaisuutta.
- Kattokäsitteenä on transihmisyys.
- Transsukupuolisuus, muunsukupuolisuus ja transvestisuus ovat sen alle kuuluvia käsitteitä.
- Transsukupuolisuus, muunsukupuolisuus ja transvestisuus ovat osittain toisiinsa sidonnaisia.

MUUNSUKUPOULISUUS

- Muunsukupuolisuuteen kuuluu erilaisia identiteettejä .
- Muunsukupuolisuus termiä voidaan käyttää yleiskäsitteenä puhuttaessa jostain muusta sukupuolesta, kuin miehestä tai naisesta.
- Sukupuolettomuus, monisukupuolisuus ja sukupuoli-identiteetin vaihtelu kuuluvat muunsukupuolisuuteen.
- Muunsukupuolinen ihminen ei välttämättä koe samaistuvansa mihinkään sukupuoli - identiteettiin .
- Muunsukupuolisen sosiaalista sukupuolta ei voi tietää syntymän hetkellä, jonka vuoksi tarvitaan tarkempia tutkimuksia ja sukupuolen määrittelyä. Jos lapsi on intersukupuolinen, eli ei yksiselitteisesti sovi nais - tai miestyypilliseen sukupuoleen, määritetään aluksi toinen juridisista sukupuolista.

Transsukupuolisuus

TRANSSUKUPOULISUUS

- Transsukupuolinen henkilö kokee sukupuoli-identiteettiä syntymässä määritellyn sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin välillä.
- Transsukupuolinen voi kokea olevansa mies, nainen tai muunsukupuolinen.
- Transsukupuolisuus altistaa kehoon liittyvään ahdistukseen.
- Transsukupuolinen voi saada lääketieteellisiä korjaushoitoja, harjoitteita ja ammattiauttajien apua psyykkisen hyvinvoinnin tueksi.
- Transsukupuolen rooleja voivat olla transmies ja transnainen. Transmiehen syntymässä määritelty sukupuoli on tyttö, mutta sukupuoli-identiteetti on muodostunut mieheksi. Transnaisen syntymässä määritelty sukupuoli on poika, mutta sukupuoli-identiteetti on muodostunut naiseksi.

Transvestisuus

TRANSVESTISUUS

- Transvestisuus on keino ilmaista sukupuolta.
- Transvestiitti henkilö ilmentää itseään pukeutumalla ja laittautumalla eri sukupuoliin.
- Transvestiitit kokevat usein oman syntymässä määrätyn sukupuolen vastaavan sukupuoli-identiteettiään.
- Transvestiitit pystyvät samaistumaan sisäisesti muihin sukupuoliin.

Sateenkaari
Perheet

SATEENKAARIPERHEET

- Sateenkaariperheitä ovat perheet, joissa vanhempi tai vanhemmat kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön.
- Seksuaalivähemmistöillä tarkoitetaan ei-heteroseksuaaleja.
- Kaikissa sateenkaariperheissä ei ole lapsia.
- Sateenkaariperheiden kirjo on suuri.
- Sateenkaariperheet voivat olla keskenään hyvin erilaisia.

TEHTÄVÄT

POHDINTATEHTÄVÄ

- Miksi on tärkeää tuntea sateenkaari termistön käsitteet?
- Kuinka toimia, kun asiakkaan sukupuolesta ei ole varmuutta?
- Saako lasta sanoa tytöksi tai pojaksi?
- Kuinka sukupuolen moninaisuus näkyy sairaanhoitajan työssä ja kuinka sitä tulee huomioida?

AJATUKSIA POHDINTATEHTÄVÄSTÄ

- Sateenkaaritermistön käsitteiden hallinta helpottaa sukupuolen puheeksi ottoa, sekä selkeyttää sukupuoli identiteetin ilmaisua. Ei kuitenkaan kannata huolestua, jos käsitteet tuntuvat vaikeilta, sillä niitä on yhtä paljon, kuin sukupuolikokemuksia
- On tärkeää toimia sukupuolisensitiivisesti, esimerkiksi käyttämällä sukupuolineutraaleja ilmauksia ja kysyä potilaalta, kuinka tämä itse haluaa tulla kohdatuksi. Sukupuolen ei tarvitse vaikuttaa tapaan kohdella muita ihmisiä.
- Lapsia tulee kohdella sukupuolisensitiivisesti kuten aikuisiakin. Jos lapsi kertoo itse olevansa tyttö tai poika, voi häntä kutsua sen mukaisesti. Sukupuolen korostaminen kuitenkin on turhaa, sillä lapsen identiteetti voi vielä kehittyä.
- Kohtaamisia erilaisten ihmisten kanssa tulee päivittäin. On tärkeää tietää potilaan biologinen sukupuoli hoidollisten toimenpiteiden toteuttamiseksi, mutta tulee myös huomioida sosiaalisen identiteetin merkitys.

YHDISTELYTEHTÄVÄ

MINKÄ TERMIN ALLE KUVAUS KUULUU?

A. TRANSVESTISUUS	1. Laittautuminen vastakkaisen sukupuolen piirteiden mukaisesti.
B. MUUNSUKUPUOLISUUS	2. Seksuaalivähemmistöön kuuluvat vanhemmat.
C. SATEENKAARIPERHE	3. Sanaa voidaan käyttää yleiskäsitteenä ei-binäärisitä sukupuolista
D. TRANSSEKSUAALISUUS	4. Sisältää sukupuoli enemmistöt ja sukupuoli vähemmistöt.
E. SUKUPUOLEN MONINAISUUS	5. Koostuu kattokäsitteestä ja alakäsitteistä.
F. SATEENKAARI SATEENVARJO	6. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli ovat ristiriidassa.

VASTAUKSET

- A 1
- B 3
- C 2
- D 6
- E 4
- F 5